

Elintarvikemarkkinavaltuutetun lausunto asiassanne VN/12575/2023

1. Organisaatio

viranomainen

2. Vaihtoehto 1 ohjeistetulle lausuntoajalle: Säilytetään nykyinen lausuntoajan pääsääntö (...)

Kannatan sellaisenaan

3. Ohjeistetut poikkeamisperusteet: Pitäisikö pääsääntöisestä lausuntoajasta voida tapauskohtaisen ...

**vaikutuksiltaan suppeat hankkeet
helposti omaksuttavat hankkeet
vähäisen kansallisen liikkumavaran hankkeet
asian poikkeuksellinen kiireellisyys**

4. Vaihtoehto 2 ohjeistetulle lausuntoajalle: Määritellään uudeksi lausuntoajan pääsäännöksi ...

Vastustan

Lausunnon antamista helpottavien suositusten omaksumista olisi tarpeen edistää, vaikka lausuntoaikoja ei lyhennettäisi.

5. Vaihtoehto 3 ohjeistetulle lausuntoajalle: Määritellään uudeksi lausuntoajan pääsäännöksi vähintään 4 ...

Vastustan

6. Arviomuistiossa käsitellään keinoja kuulemisen kehittämiseksi erityisesti valtioneuvoston sähköisiin ..

~~Kaikki säädöshankkeista järjestettävät lausuntomenettelyt järjestettäisiin Lausuntopalvelussa.~~

Hankeikkunaan päivitetäisiin yhdenmukaisemmin ja ajantasaisemmin lainvalmisteluhankkeita koskevia tietoja.

Hankeikkunan tai Lausuntopalvelun kautta voisi aina tutustua kaikkiin lausuntomenettelyssä annettuihin lausuntoihin.

Toteutuneiden lausuntomenettelyiden kestoista ja esitetyistä poikkeamisperusteista julkaistaisiin ajantasaista, ministeriökohtaista tietoa.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu toimii MMM:n hallinnonalalla elintarvikemarkkinain valvontaviranomaisena. Lausunto on siten valmisteltu mahdollisiin säädöshankkeisiin lausuntoja antavan viranomaisen näkökulmasta.

1 Yleistä

Työryhmän työskentelyn tulokset ovat poikkeuksellisen monipuolisia ja kattavia. Kuulemisoppaan periaatteiden ja suositusten vieminen koko valtioneuvoston lainvalmistelun osaksi parantaisi perustuslaissa säädettyjen osallistumisoikeuksien toteutumista huomattavasti.

Eriyisen ansiokasta on, että kuulemisen periaatteita ja suosituksia on käsitelty myös lainsäädännön vaikutusten seurannan ja jälkiarvioinnin yhteydessä.

Samalla on todettava, että (oikeudellisesti sitomattoman ja käytännössä vailla valvontaa jäävän) ohjeen tosiasiallinen merkitys voi jäädä rajalliseksi. Vaikka esimerkiksi lausuntoaikaa koskevat periaatteet ja esimerkkejä niistä poikkeamisen perusteiksi on pyritty kirjaamaan perustuslain tavoitteita tukevasti, tulevaisuus osoittaa, lyhennetäänkö lausuntoaikoja ja kohdistetaanko lausuntomenettelyjä loma-aikoihin merkittävienkin esitysten valmistelussa jatkossakin ikään kuin epävirallisena pääsääntönä (esimerkiksi vaalivuosina).

Jos valtioneuvosto haluaa edistää kuulemisen tavoitteiden toteutumista nykyisestä, ministeriöille voitaisiin antaa tehtäväksi raportoida esimerkiksi oikeusministeriölle, lainsäädännön arviointineuvostolle tai valtioneuvoston oikeuskanslerille kaikki ohjeista poikkeamiset perusteluineen. Näiden ilmoitusten koosteen julkistaminen vuosittain kannustaisi kaikkia ministeriöitä ja valmistelijoita kuulemisen tavoitteiden toteuttamiseen. (Ks.ed. kysymys 6.)

2. Lausuntopyyntöjen rakenteistamisesta

Arviomuistiossa todetaan, että lausuntopalautteen yhteenvedon laatiminen on lausuntopalvelu.fi-palvelussa toteutetun lausuntopyynnön rakenteistamisen ansiosta aiempaa helpompaa. Äärimmillen vietyä tämä kehitys voi toisaalta johtaa kuulemisen tavoitteiden (demokratian edistäminen, osallisuuden lisääminen ja lainvalmistelun laadun parantaminen) kannalta huonoon kehitykseen:

- 1) Lausuntopalvelu.fi on osoittautunut (ohjelmoinniltaan tms?) huonoksi työkaluksi. Tässäkin lausuntopalautteessa saamme lukea esim: *"HUOM! Lausuntopalvelu ei antanut tässäkään kohdassa valita useampaa vaihtoehtoa, vaikka piti olla mahdollista valita kaikki toimenpiteet, joita pitää merkittävänä."* Työkalu on siis ollut ministeriöiden käytössä x (?) vuotta ja tämä on tilanne.
- 2) Rakenteisten kysymysten lukumäärään ja sisältöön sekä erityisesti vastausvaihtoehtojen esittämiseen liittyy aina vallankäyttöä. Vaarana on, että "rakenteiset kysymykset" voivat ohjata ja jopa vääristää joko tahallisesti tai tahattomasti vastaamista ja palautteen antamista lausuttavana olevasta ehdotuksesta. Lisäksi on sattumanvaraista ja osin vastaajien yksilöllisistä intresseistä ja voimavaroista riippuvaa, mikä osa lausunnonantajista millä perusteella valikoituneena lähtee vastaamaan esimerkiksi kaikkiin 71 yksilöityyn kysymykseen perusteluineen. Vastaavasti pykäläkohtaisesti (esim. lakiesityksen X pykälät 1-95) rakenteistettu lausuntopyyntö voi olla lainvalmistelijoiden kannalta helppo ja nopea ratkaisu, mutta vastaamisen (ekonomian) ja aidon kuulemisen kannalta "rakenteistamisella" on tällöin myös huomattavia käänköpuolia.
- 3) Vaarana on myös, että yhden napin painalluksella syntynyttä "rakenteista lausuntopalautetta" ei todellisuudessa oteta päätöksenteossa huomioon. Tähän lausuntopyyntöön annetut lausunnot kattavat 16.1.2025 muodostetussa pdf-tiedostossa

yhteensä 1175 sivua. Tämän kokoisen tiedoston sisältämien kannanottojen esittely päätöksentekijöille ei ole ilman huolella valmisteltua yhteenvetoa mahdollista. Jos tässäkin yhteydessä esillä ollut valmistelun kiireellisyys johtaa yhteenvetojen ja ajatuksella ja lausunnot lukien tehtyjen koosteiden puuttumiseen, ”rakenteistamisella” on huomattavia kääntöpuolia.

Näiden vaarojen välttäminen ei ole helppoa, mutta aivan välttämätöntä olisi, että lausunnonantajilla olisi omista lähtökohdistaan aina oikeus ja mahdollisuus esittää omalta kannaltaan tärkeimpinä pitämänsä kannanotot (itse valitsemassaan muodossa) ja että ne myös aidosti (”rakenteisten” vastausvaihtoehtojen tuottamien prosenttiosuuksien ja kuvioiden lisäksi) tulevat huomioon otetuiksi.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu

Jarno Sukanen

Lakimies

Ismo Tuominen